

УДК 78.01:37.022 (477.74)

**Цитування:**

Шман С. Ю., Шульгіна В. Д., Яковлев О. В. Розвиток культурологічної наукової школи Одеської національної музичної академії імені А.В.Нежданової. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 3. С. 32–37.

Shman S., Shulgina V., Yakovlev O. (2024). Cultural scientific school development of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 32–37 [in Ukrainian].

*Шман Світлана Юрївна,*  
кандидат культурології,  
в.о. декана музичного факультету  
Київської муніципальної академії  
естрадного та циркового мистецтва  
<https://orcid.org/0000-0002-6658-1288>

*Шульгіна Валерія Дмитрівна,*  
доктор мистецтвознавства,  
професор кафедри музичного мистецтва  
Комунального закладу вищої освіти «Академія  
культури і мистецтва»  
Закарпатської обласної ради  
<https://orcid.org/0000-0001-6007-2901>

*Яковлев Олександр Вікторович,*  
доктор культурології, професор,  
ректор Київської муніципальної академії  
естрадного та циркового мистецтва  
<https://orcid.org/0000-0002-5881-0861>

## РОЗВИТОК КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ АКАДЕМІЇ ІМЕНІ А.В.НЕЖДАНОВОЇ

У статті представлено огляд сучасного стану культурологічних досліджень кафедри теоретичної та прикладної культурології Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (далі – ОНМА), а також представлено огляд сучасних наукових культурологічних досліджень зазначеного вищого навчального закладу. **Мета дослідження** – визначити перспективи та напрямки культурологічних досліджень кафедри теоретичної та прикладної культурології ОНМА. **Методи дослідження.** Для досягнення мети були використані загальнонаукові та спеціальні методи, серед яких: історико-культурологічний, структурно-функціональний, аналітичний та інформаційний, для встановлення специфіки дослідницьких культурологічних робіт науковців ОНМА. **Наукова новизна** отриманих результатів полягає в комплексному аналізі проблематики прикладних культурологічних кафедр теоретичної та прикладної культурології провідного вищого навчального закладу мистецтв Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, яка розвиває культурологію у музичному аспекті. **Висновки.** На прикладі кафедри теоретичної та практичної культурології ОНМА ми простежили як культурологія трансформується з абстрактної філософської галузі до наукової, та набуває практичного значення. Ця думка ґрунтується на основі огляду кандидатських дисертацій, у яких простежується рух у бік прикладної культурології, що повною мірою відображає особливості сучасного стану наукової практики. Міждисциплінарний характер галузі відкриває великий потенціал для можливості гнучкого розуміння культурних практик.

**Ключові слова:** культурологія, культурологічні дослідження, музична культурологія, кафедра теоретичної та практичної культурології ОНМА.

*Shman Svitlana, Candidate of Cultural Studies, Acting Dean of the Faculty of Music, Kyiv Municipal Academy of Pop and Circus Arts; Shulgina Valeriya, Doctor of Art Studies, Professor, Department of Musical Art, Communal Institution of Higher Education "Academy of Culture and Arts" of Zakarpattia Region; Yakovlev Oleksandr, Doctor of Cultural Studies, Professor, Rector of Kyiv Municipal Academy of Variety and Circus Arts*

### **Cultural scientific school development of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music**

The article presents an overview of the current state of cultural studies of the Department of Theoretical and Applied Cultural Studies of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music (ONMA), as well as an overview of modern scientific cultural studies of the mentioned higher educational institution. **The purpose of the research** is to determine the perspectives and directions of cultural studies of the Department of Theoretical and Applied Cultural Studies of the National Academy of Sciences. **Research methods.** To achieve the goal, general scientific and special methods were used, including: historical-cultural, structural-functional, analytical and informational to establish the specifics of cultural research works of ONMA scholars. **The scientific novelty** of the obtained results lies in the comprehensive analysis of the problems of applied cultural studies of the Department of Theoretical and Applied

---

©Шман С. Ю., 2024

©Шульгіна В. Д., 2024

©Яковлев О. В., 2024

Cultural Studies of the leading higher educational institution of arts of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music, which develops cultural studies in the musical aspect. **Conclusions.** Using the example of the department of theoretical and practical cultural studies of the Ukrainian National Academy of Sciences, we traced how cultural studies transforms from an abstract philosophical field to a scientific and practical one. This opinion is based on a review of candidate's theses, which trace the movement towards applied cultural studies, which fully reflects the features of the modern state of scientific practice. The interdisciplinary nature of the field opens up great potential for a flexible understanding of cultural practices.

**Keywords:** cultural studies, cultural studies, musical cultural studies, department of theoretical and practical cultural studies of ONMA.

Актуальність теми дослідження. Сьогодні проблеми культурології входять до сфери наукових інтересів освітньо-наукових підрозділів вищих мистецьких навчальних закладів, які стають осередками культурологічних досліджень.

Предметне поле культурології значно розширило можливості для полідисциплінарних пошуків музикознавців та мистецтвознавців. Результатом стало формування нового стилю мислення та поява нових парадигм усвідомлення минулого та теперішнього, векторів культурологічної науки в дослідженні складових культури з позицій її міждисциплінарних зв'язків.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання вивчення загальних тенденцій культурно-мистецьких процесів в різні історичні періоди, здійснено в роботах Шульгіної В., Араї Берріос Н., Ванюги Л., Виткалова В., Каблової Т., Карась Г., Комісарова О., Микуланинець Л., Сиваш І. та інших. Одним із пріоритетних напрямів культурологічних досліджень є духовні начала в культурі та мистецтві, що набули значного розвитку в публікаціях українських вчених Андросової Д., Маркової О., Муравської О., Шульгіної В., Яковлева О. та інших наприкінці ХХ початку ХХІ ст.

Проблеми мистецької освіти та її розвитку в Україні висвітлені у працях Білаша П., Берегової О., Волкова С., Івановської Н., Тимошенка О., Уланової С. та ін.

З іншого боку, регіональний вимір національних культурологічних досліджень все ще залишається найменш розвиненим. Основною причиною цього є соціально-політична ситуація, що склалася в Україні, а саме: централізація в усіх сферах життя суспільства.

Саме тому наукова думка в останні десятиліття стрімко розвивається в напрямку відновлення цілісності бачення культурних процесів, зокрема, визначення особливостей розвитку регіональних культурологічних наукових шкіл. Тому, всі здобутки наукової думки розглядаються як цілісні і самодостатні у своїй специфіці та є важливими складовими загальнонаціональної культури.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні процеси, що мають місце в сучасному світі, вже давно вийшли за межі

міжнародної політики та світової економіки, і все частіше проявляються в сфері культури, висуваючи, тим самим, нові умови міжкультурного діалогу та універсальні цивілізаційні стандарти, що сприяють процесам духовної інтеграції у всіх сферах життя сучасного суспільства. Позначені процеси водночас граничать з пошуками способів виявлення та збереження культурної самобутності, узагальненої у різноманітних феноменах національної самосвідомості, що виявляють найбільш показові риси національного «образу світу» та його культурних цінностей, демонструючи тим самим реально існуючу парадигму ідеологічного та культурного єднання соціуму, обумовлену її історичним розвитком.

«В Україні культурологічні наукові школи почали формуватися з середини 90-х років ХХ ст. У першій чверті ХХІ століття, напередодні 90-річчя найстарішої музичної академії України, Вченою радою Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової була створена кафедра теоретичної та прикладної культурології. Передумовою її заснування стала культурологічна орієнтація в розвитку музично-історичної сфери, що визначила виняткову активність цієї галузі музикознавства протягом усього ХХ століття, включаючи поширення музикознавчої методології на гуманітарну сферу. Посилений акцент на культурологічному вимірі в діяльності кафедри визначили чіткий шлях для подальшого розвитку кафедри загалом і культурологічного напрямку зокрема» [2, 225]. Керівництво кафедрою здійснює доктор мистецтвознавства, професор Маркова О. (авторка восьми книг, в тому числі «Проблеми вивчення музичної культури», та понад 150 публікацій, в тому числі «Проблеми соціокультурного аналізу музики»). Науковий потенціал кафедри складається з «п'яти штатних працівників - чотири доктора мистецтвознавства, з них два музикознавці (Маркова О., Андросова Д.) і два з культурологи (Муравська О., Соколова А.), один (Левіцька-Моторна Т.) кандидат мистецтвознавства з культурології. Усі вони вихованці Маркової О. У співпраці з професором Шульгіною В. і під її керівництвом захистили кандидатські

дисертації з культурології Волкова Г., Левіцька-Моторна Т. На кафедрі працює єдина в Одесі аспірантура з культурології, яка в поточному році здійснює перший випуск аспірантів, здійснюється підготовка докторських дисертацій під керівництвом Маркової О. і Муравської О.» [8, 127-128].

«Розвиток музичної культурології як самостійної наукової і навчальної дисципліни спирається на праці професора Маркової О., адже вона єдиний в Україні автор (у світі одна із двох авторів) книги, у якій обґрунтовано предмет і проблематику музичної культурології. Видана німецькою мовою (переклад доцента Миронова В.), ця книга увійшла в перелік десяти кращих книг каталогу Віденського університету (за даними представництва Міжнародного музикологічного форуму в Лювені, Бельгія, 2002)» [8, 127].

Великим здобутком кафедри прикладної культурології стали захисти дисертацій Штирбул В., Бейник Є., Петровської Н. на здобуття ступеней докторів філософії за спеціальністю 034 «Культурологія».

Зміст дисертацій відбиває духовний світ великих композиторів Польщі та Угорщини.

Дисертаційне дослідження Штирбула В. «Сакральне в мистецтві як породжуюча дійсність модель» успішно захищене 22 травня 2024 року на спеціалізованій Вченій раді Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, науковий керівник – доктор філософських наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної культурології Соболевська Олена Костянтинівна. Офіційні опоненти: Яковлев Олександр Вікторович, доктор культурології, професор, ректор Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва та Тарасенко Ольга Андріївна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри образотворчого мистецтва Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

В роботі приділена увага уявленням про сакральне в його входженні в мистецтво як чинника, що формує еволюцію поглядів на соціум, і моделює його трансформації в ході розвитку суспільства. Дисертація присвячена темі, яка супроводжує мистецтво від початків його художньо-самодостатнього існування до сьогодення – впливу на життєве оточення естетично-значущо виокремленого з нього. Цей вплив закладений ритуально-обрядовою генезою мистецького акту, однак художня виокремленість «другої реальності» нерідко претендувала на певну незалежну позицію відносно її породжуючої «першої реальності». В мистецтві спливають шари поза- і понад-

реального надбань, однак часто у вигляді компенсаторних відносно дійсності породжень, які співпадають з ідейними та умоглядно очікуваними подіями і вчинками, жаданими в людських установах і часто недосяжних для конкретики соціально-поведінкових рекомендацій і описів.

«В проявах компенсативної активності мистецької сфери проступають життєво-достовірно виглядаючи породження «другої реальності», які покликані навести людський розум та інтелектуальний, віросповідальний інстинкти на творення особистісних і поведінково-емоційних реакцій, які прогнозують перетворення дійсності в бажаному для людей конкретної епохи і географічного простору ракурсі, іноді непередбачуваного і надзвичайно рефлексивного з позицій попередніх напрацювань і очікувань» [7, 5].

Наше сьогодення насичене соціально непередбачуваними сплесками і вибухами, складними пошуками оптимального виходу з пасток соціальних проблем, що активізує увагу, у тому числі, до мистецьких прогнозувань, особливо тих, які демонструють свою певну альтернативність реальності як такої. Автор дисертації доцільно посилається на історичний досвід музики XVII-XVIII століть, коли музично-теоретична освіченість монархів галліканської Франції підказала концепцію особливого роду єдності музичного і соціального буття, яка видала зразок моделі просвіченої монархії за ідеєю її втілення у гомофонно-гармонічному мисленні: «Від начал мистецького породжуючого нову дійсність впливу йдуть приклади моделювання соціальних відносин у музичній фактурі. Історичним фактом є введення фактури гомофонно-гармонічного мислення в музиці, обумовлене потребою відтворити засоби співвідношення людей в соціумі просвіченої монархії: мелодична побудова, що «тримає» багатоголосся, супроводжується струнками рядами організованих підданих. Недарма той фактурний тип перемиг у Віденській школі, на тлі прийняття німецьким світом Йозефінізму як благої для різних соціальних верств монархії» [6, 5]. Наведена цитата вказує на актуальний аспект культурологічної і мистецтвознавчої думки, певного перетворення дійсності засобами мистецького моделювання відносин та емоційних реакцій на них, що «перевертають» напрацьовані типології й пропорції людських взаємин, що став предметом дослідження Валентина Штирбула,.

Розробка дослідження в міждисциплінарному дискурсі обумовила використання матеріалів з культурології,

мистецтвознавства, філософії, історії, що забезпечує якісний рівень розв'язання наукових завдань розвідки. Також дисертація Валентина Штирбула має вельми ґрунтовну джерельну та методологічну основу - праці зарубіжних і вітчизняних дослідників, які були використані у процесі осмислення окремих складових предмета дослідження, застосування методологічних підходів до розуміння культурних феноменів і явищ.

Цілком виправданими є всі окреслені позиції наукової новизни дисертації Валентина Штирбула, оскільки у процесі обґрунтування теоретико-методологічних засад та вирішення проголошених завдань дисертації в дослідженні вперше конституційовано декілька важливих позицій, особливо слід виділити наступні: застосований напрям моделювання як інструмента еволюційного розвитку мистецтва та відображені системи поглядів в культурно-історичній галузі у вигляді системної моделі; використано моделювання мистецьких процесів у просторі зовнішніх факторів їх взаємного впливу на дійсність; позначені сакральні витoki мистецької і навколomистецької сфер як форм організації творчої діяльності, спрямованої на створення моделей культури, що трансформують реалії, тобто виконують функції моделей, що породжують нову дійсність; визначені історичні етапи виявлення сакрально детермінованих моделей, що породжують дійсність, у тому числі античні, візантійські-середньовічні, моделі Нового часу та поставангардних часів; виокремлені типології сакральних механізмів мистецьких і навколomистецьких породжуючих моделей у вигляді ініціативних і долучаючих акцій емоційно-символічного призначення (мода New Look); виявлено процеси, що випереджують духовну складову у сучасному мистецтві (інтернет, відео, музичне, ігри, релігійне) та обґрунтовано їх вплив на дійсність.

19 червня 2024 року на спеціалізованій вченій раді Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової успішно захищена дисертація Петровської Н. «Духовно-етичні настанови сарматизму та їх відтворення в польській фортепіанній музиці XIX-XX століть», науковий керівник Муравська О., доктор мистецтвознавства, професор кафедри теоретичної та прикладної. Офіційні опоненти: Шульгіна Валерія Дмитрівна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичного мистецтва комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради та Каблова Тетяна Борисівна, кандидат мистецтвознавства, професор кафедри

музично-теоретичних дисциплін Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв.

В дисертації Наталії Петровської обрано досить оригінальний ракурс, що передбачає проектування ідеології сарматизму та створеної на його основі культури польської фортепіанної музики та її жанрово-інтонаційної специфіки. Поставлена автором роботи мета - «виявлення духовно-релігійних та художньо-етичних настанов феномену польського сарматизму і його впливу на розвиток польської фортепіанної музики XIX — початку XX століття» [ 4, 25] - вирішена досить ґрунтовно, про що свідчить широкий спектр історичних та мистецьких матеріалів, залучених дисертанткою у дослідженні польського сарматизму та його культурних проєкцій. В полі зору автора опинилися «сарматський портрет», «сарматське бароко», культура польського аристократичного салону, польський бідермаєр, художньо-публіцистична та літературно-поетична діяльність А. Міцкевича, Ю. Словацького та їх сучасників. Предметом окремих жанрово-стильових узагальнень в контексті проблематики дисертації є фортепіанна спадщина М. Шимановської, Ф. Шопена, З. Носковського, Ю. Зарембського, їх попередників і сучасників, творчо-виконавська та політична діяльність І. Падеревського, а також В. Малішевського («варшавський період»).

«Музичні рухи віддзеркалювали суспільно-історичні тенденції часу, сприяли інтеграції професійних музикантів і аматорів. Це певною мірою стимулювало розвиток музичного мистецтва й освіти» [5, 136].

Бейнк Є. свій фундаментальний науковий доробок «Сакральні засади творчості Ф. Ліста та їх проєкція на фортепіанні й симфонічні твори композитора» захистила на засіданні спеціалізованої вченої ради Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової 20 червня 2024 року, науковий керівник Сокол Олександр Вікторович, доктор мистецтвознавства, професор Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, заслужений діяч мистецтв України, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, академік Академії наук Вищої освіти України. Офіційні опоненти - доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичного мистецтва комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради Шульгіна Валерія Дмитрівна; кандидат мистецтвознавства, професор кафедри музично-теоретичних дисциплін Київської муніципальної академії

естрадного та циркового мистецтв Каблова Тетяна Борисівна.

Загальноприйняте уявлення про Ф. Ліста, як віртуозного та яскравого композитора довгий час циркувало у наукових працях та монографіях дослідників його творчості. Більшість музики, і, особливо, пізня творчість Ф. Ліста, нерозривно пов'язані з його духовними устремліннями, з францисканськими ідеалами. Пізній Ф. Лист неухильно дотримувався релігійних канонів та догм у всіх їх різноманітних аспектах. В багатьох творах композитора був закладений аскетизм і постійна боротьба за прагнення піднятися вище і вище, щоб досягти трансцендентного стану для розуміння Бога. Вчений, Джеймс М. Бейкер писав Лісту: «Лише через важку боротьбу і страшні скорботи душа може знайти звільнення ... вона продовжує шлях до екстатичної трансцендентності єднання з Богом, до катастрофічного утвердження віри. Цим пронизана творчість Ліста» [9, 174].

Глибока віра Ф. Ліста у духовну силу музики, здатну ушляхетнити суспільство, відбилася у його фортепіанних та симфонічних творах, проте рідко ставала окремою темою для глибокого та всебічного дослідження. Дисертаційне дослідження Бейник Є. виявляє аспекти релігійно-духовного виміру творчості Ф. Ліста, аналізує рідкісні твори композитора. Робота є актуальною, своєчасною та розкриває нові грані творчої спадщини Ф. Ліста.

Вперше в українському і європейському мистецтвознавстві предметом аналізу стали духовні фортепіанні композиції Ф. Ліста, запропонована методика культурологічного аналізу духовних позицій в спадщині композитора; представлений оригінальний підхід інструментальних духовних установлень Ф. Ліста з проєкціями на духовні композиції для фортепіано; прийнятий ракурс духовної визначеності інструменталізму Ф. Ліста, поширений на сукупність його інструментального спадку у цілому. Доводяться до повноти змістовні характеристики таких творів як: фортепіанні транскрипції Ф. Ліста, дві легенди для фортепіано, антифони і респонсорії, присвячені фрагментам страсної Седмиці, фортепіанні цикли духовної тематики, симфонічні поеми. Підносяться на новий щабель характеристики духовних настанов композитора.

Проведені захисти дисертацій Бейник Є., Петровської Н. та Штирбула В. продемонстрували високі наукові здобутки в галузі культурології, забезпечені активною діяльністю колективу ОНМА в персоналіях членів науково-педагогічних працівників

кафедри теоретичної та практичної культурології. Маємо за честь брати участь та бути причетними до культурологічної школи ОНМА.

«З ініціативи і під керівництвом Маркової О. в ОНМА з 1998 року і дотепер щорічно відбувається міжнародна науково-творча конференція «Трансформація музичної освіти: культура і сучасність», а починаючи з 1999 року, у співпраці із професором Мірошниченко С. – «Захід-Схід: культура і мистецтво». З 2019 року видаються збірки тез і матеріалів цих конференцій (опубліковано шість збірників). Ці конференції проводилися спільно з професором Шульгіною В., зокрема і в Києві – у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтва» [8, 127].

Наукова новизна. Проблематика прикладних культурологічних досліджень є однією з найактуальніших в українській культурі. Кафедра теоретичної та прикладної культурології провідного вищого навчального закладу мистецтв Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової розвиває культурологію у музичному аспекті.

Висновок. Таким чином, на прикладі кафедри теоретичної та практичної культурології ОНМА ми простежили як культурологія трансформується з абстрактної філософської галузі до наукової та набуває практичного значення. Ця думка ґрунтується на основі огляду кандидатських дисертацій, у яких простежується рух у бік прикладної культурології, що повною мірою відображає особливості сучасного стану наукової практики. Міждисциплінарний характер галузі відкриває великий потенціал для можливості гнучкого розуміння культурних практик.

Оглядаючись на пройдений шлях кафедри теоретичної та практичної культурології ОНМА до висот культурологічної науки можемо констатувати, що він цілеспрямований, плідний і красивий, осяяний радістю відчуттям прекрасного, творення добра для своїх аспірантів і докторантів, молодих науковців, друзів і колег.

Розповідаючи про доктора мистецтвознавства, професора Олену Маркову – завідувачку кафедри теоретичної та практичної культурології ОНМА мимоволі хочеться знову повторювати про талановитого українського вченого, в якій втілено життєвий досвід, мудрість, талант вченого-організатора. Викликає довіру і відповідну наукову оцінку особиста участь Маркової О. в одержанні дослідницьких результатів культурологічного аспекту підготовки аспірантів й ширше – музичного профілю, згідно з яким акцент переноситься з традиційної настанови на розвиток культури мислення.

Без перебільшення маємо зазначити, що культурологічна наукова школа ОНМА зайняла авторитетне місце серед вітчизняних наукових інституцій та закладів вищої освіти, які залишаються центрами фундаментального вивчення світової культури.

### *Література*

1. Бейник Є. В. Сакральні засади творчості Ф. Ліста та їх проєкція на фортепіанні й симфонічні твори композитора : дис. ... канд. культурології (доктора філософії) за спеціальністю 034 «Культурологія» : Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової.

2. Маркова О.М. Культурологізація музичної освіти і кафедра музичної культурології в ОНМА імені А. В. Нежданової. Культура, освіта, творчість: світові технології, авторські ідеї, традиції і новаторство. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 224-227.

3. Маркова О. Музична культурологія в системі сучасного гуманітарного знання // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство. Випуск 1 (1), 2013. International journal. Culturology. Philology. Musicology. – К.: Міленіум 2013. – № 1. – С. 145-149.

4. Петровської Н. М. Духовно-етичні настанови сарматизму та їх відтворення в польській фортепіанній музиці XIX-XX століть : дис. ... канд. культурології (доктора філософії) за спеціальністю 034 «Культурологія» : Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової.

5. Шман С.Ю. Олімпійський музичний рух в Україні у XX столітті // Діалог мистецько-педагогічних поколінь України середини XX – першої чверті XXI століття. На пошану Валерії Дмитрівні Шульгіній : колективна монографія. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського ; В. Д. Шульгіна, Л. М. Микуланинець, О. В. Яковлев, О. В. Комісаров та ін. ; упоряд. С. Ю. Шман. - Київ : Деоніс плюс, 2024. С. 134-139.

6. Штирбула В. Ю. «Сакральне в мистецтві як породжуюча дійсність модель» : дис. ... канд. культурології (доктора філософії) за спеціальністю 034 «Культурологія» : Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової.

7. Шульгіна В.Д., Кравченко А.І. Теоретико-методологічні аспекти культурологічної регіоніки / Вісник Львівського університету. Серія мист-во. 2015. Вип. 16. Ч. 1. С. 3–11.

8. Яковлев О.В. Одеська мистецтвознавча школа Олени Маркової в науковому ареалі України // Діалог мистецько-педагогічних поколінь України середини XX – першої чверті XXI століття. На пошану Валерії Дмитрівні Шульгіній : колективна монографія. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського ; В. Д. Шульгіна, Л. М. Микуланинець, О. В. Яковлев, О. В. Комісаров та ін. ; упоряд. С. Ю. Шман. - Київ : Деоніс плюс, 2024. С. 122-129.

9. Ben Arnold. The Liszt Companion. ABC-CLIO, 2002. 496 p.

10. Shulgina V. D. UNIQUE MANUSCRIPTS AND PRINTED DOCUMENTS OF UKRAINIAN MUSICAL CULTURE OF THE 18TH CENTURY: SOURCES SEARCH // Cultural and arts studies of National Academy of Culture and Arts Management : collective monograph / O. S. Afonina, P. E. Herchanivska, Zh. Z. Denysiuk, V. P. Diachuk, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. – 166-182 p. (<http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/72/816/1780-1>)

### *References*

1. Beynyk, E. V. (2024). Sacred Principles of F. Liszt's work and their Projection on the Composer's Piano and Symphonic Works. *PhD Thesis*. Odesa [in Ukrainian].

2. Markova, O. M. (2020). Culturalisation of Music Education and the Department of Musical Cultural Studies at A. V. Nezhdanova ONMA. *Culture, Education, Creativity: World Technologies, Author's Ideas, Traditions and Innovation*, 224–227 [in Ukrainian].

3. Markova, O. M. (2013). Musical Cultural Studies in the System of Modern Humanitarian Knowledge. *Culturology. Philology. Musicology*, 1, 145–149 [in Ukrainian].

4. Petrovska, N. M. (2024). Spiritual and Ethical Guidelines of Sarmatism and their Reproduction in Polish Piano Music of the XIX-XX Centuries. *PhD Thesis*. Odesa [in Ukrainian].

5. Shman, S. Yu. (2024). The Olympic Musical Movement in Ukraine in the 20th Century, Dialogue of Artistic and Pedagogical Generations of Ukraine in the middle of the 20th – the First Quarter of the 21st Century. In *In honour of Valeria Dmitrivna Shulhynii*. Kyiv, 134–139 [in Ukrainian].

6. Shtirbula, V. Yu. (2024). The Sacred in Art as a Model Generating Reality. *PhD Thesis*. Odesa [in Ukrainian].

7. Shulgina, V. D., & Kravchenko, A. I. (2015). Theoretical and Methodological Aspects of Cultural Regionalism, *Bulletin of Lviv University*, 16, 3–11 [in Ukrainian].

8. Yakovlev, O. V. (2024). Odesa School of Art History of Olena Markova in the Scientific Area of Ukraine, Dialogue of Artistic and Pedagogical Generations of Ukraine in the middle of the 20th – the First Quarter of the 21st Century. In *In honour of Valeria Dmitrivna Shulhynii*. Kyiv, 122–129 [in Ukrainian].

9. Ben Arnold. (2002). The Liszt Companion. ABC-CLIO [in English].

10. Shulgina V. D. Unique Manuscripts and Printed Documents of Ukrainian Musical Culture of the 18th Century: Sources Search. Cultural and arts studies of National Academy of Culture and Arts Management. Lviv-Toruń, 166–182 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 12.07.2024  
Отримано після доопрацювання 14.08.2024  
Прийнято до друку 21.08.2024*